

Cesarstwo Rzymskie u szczytu potęgi

28 października 2019

Trajan wyznawał dewizę: „chcę być takim cesarzem dla obywateli, jakiego chciałbym mieć cesarza będąc obywatelem”. Podbił Dację i dotarł do Zatoki Perskiej, idąc niemalże śladem Aleksandra Wielkiego. Za jego czasów cesarstwo osiągnęło największy zasięg terytorialny.

Marcus Ulpinus Trajanus urodził się 18 września 53 roku n.e. w rzymskiej prowincji Hiszpanii, w mieście Italika. Był synem Marcji, szwagierki cesarza Tytusa i Marcusa Ulpinusa Traianusa, który swą karierę zaczynał jako dowódca legionu i brał udział w tłumieniu powstania w Palestynie. Za tamtejsze osiągnięcia cesarz Wespazjan wyniósł go do godności patrycjusza i na urząd konsula, a następnie na namiestnika Syrii, potem zaś Azji. Ta solidna kariera ułatwiła później zdobywanie godności jego synowi.

Trajan: pierwszy cesarz z prowincji

Przez pewien czas kariera Trajana nie wyróżniała się niczym szczególnym. Został najpierw trybunem ludowym, później pełnił urząd kwestora i pretora, a następnie awansował na dowódcę legionu. W roku 91 został mianowany konsulem, a potem namiestnikiem Germanii. Niedługo potem doszło jednak do wydarzenia, które zaważyło na jego późniejszym życiu. Sędziwy cesarz Nerwa, nie mający własnego potomstwa, zdecydował się adoptować Trajana, którego darzył wielkim zaufaniem. Wiadomość tym fakcie przekazał Trajanowi jego krewny – Hadrian, także późniejszy cesarz. Mianowanie Trajana Cezarem musiało wywołać oburzenie mieszkańców Rzym. Był on pierwszym władcą, który nie pochodził z Italii, a z prowincji. Wiele znaczących Rzymian musiało mieć pewnie wątpliwości co do decyzji Nerwy. Śmierć

przybranego ojca (98 r.) zastała Trajana w Germanii. Jak na dobrego cesarza przystało wykazał się opanowaniem i został tam jeszcze jakiś czas, aby uporządkować bieżące sprawy i umocnić linię obrony nad Renem. Dopiero w 99 r. wjechał triumfalnie do Rzymu.

Budowanie potęgi

Już na początku panowania Trajan postanowił wyruszyć na wyprawę wojenną, mającą na celu podbój Dacji. Dnia 25 marca 101 r. Trajan na czele 100-tysięcznej armii rozpoczął wielką kampanię. Walki były ciężkie, lecz owocne dla Imperium. Król Decebal musiał prosić Rzym o pokój, zniszczyć swe twierdze i oddać części ziem po swojej stronie Dunaju. Trajan powrócił do Rzymu i odbył triumf oraz przyjął tytuł Dacki. W roku 105 Dakowie złamali jednak warunki pokoju. Już w roku 106 rzymskie legiony przekroczyły Dunaj po moście zbudowanym przez słynnego architekta, Apollodora z Damaszku. Zdobyto stolicę znajdującą się w Transylwanii, a Decebal popełnił samobójstwo. Jego państwo stało się rzymską prowincją o nazwie Dacja. Do dziś w Rumuni stoi cokolwiek upamiętniający zwycięstwo nad Dakami zbudowany w 109 r. Z podbitego kraju przywieziono gigantyczne łupy – 5 mln funtów złota i 10 mln funtów srebra, a także wielu jeńców. Warto wspomnieć, że w tym samym czasie Korneliusz Palma podbił i przyłączył do imperium prowincję Arabię.

W roku 107 cesarz odbył reprezentacyjny triumf. Igrzyska, które odbyły się dla uczczenia zwycięstwa nad Dakami, były jednymi z najbardziej spektakularnych ze wszystkich, jakie miały miejsce w starożytności. Trwały aż 123 dni i musiały być krwawe, skoro mówi się, że zginęło w nich 11 tys. zwierząt i 10 tys. gladiatorów. Należy dodać, że Trajan miał zwyczaj oglądania widowisk, siedząc na widowni wraz z ludem. Rezygnował wówczas z zajmowania zaszczytnego miejsca w łożu cesarskiej.

Panowanie Trajana to nie tylko podboje, ale i wspaniałe budowle, z których wiele dotrwało do naszych czasów. Już w czasie konsulatu Trajan sprowadził wielkiego architekta Apollodora z Damaszku. Z jego inicjatywy powstawały wspaniałe dzieła w różnych częściach świata, m.in. łuk triumfalny w Beneventum, most w Hiszpańskim mieście Alcantara zbudowany na rzece Tag, którego konstruktorem był Juliusz Lacer. Na miejscu dawnej drogi via Appia powstała nowa – via Traiana. Cesarz zadbał też o nowe forum w Rzymie i rozbudował circus maximus. Za jego panowania powstawały liczne wodociągi i gmachy użyteczności publicznej. Najbardziej znanym dziełem jest jednakże 40 metrowa kolumna Trajana, zaprojektowana przez Apollodora z Damaszku. Na jej szczycie znajdował się niegdyś posąg cesarza, został jednak zniszczony przez chrześcijan. w 392 r. Od XVI w. stoi tam pomnik św. Piotra. Na kolumnie przedstawione zostały płaskorzeźby o łącznej długości 200 metrów, prezentujące wojny z Dakami. Kolumna jest cennym źródłem mówiącym o rzymskiej wojskowości oraz uzbrojeniu. Warto pamiętać, że Trajan zajmował się także innymi kwestiami: dbał o stałe dostawy zboża, stworzył i umocnił kolegium młynarzy i piekarzy. Chciał zahamować proces wyludniania się Italii. W tym celu zabronił emigracji ludności z tego regionu, zaś na senatorów którzy pochodzili z prowincji nałożył obowiązek lokowania 1/3 majątków na terenie Półwyspu Apenińskiego. Stworzył także system alimentacyjny, z którego pieniądze zostały przeznaczone na wychowanie sierot (głównie chłopców). Wspomaganie sytuacji Italii odbywało się jednak przeważnie kosztem innych prowincji. Konserwatywny Trajan nie zamierzał jednak doprowadzić do rewolucji społecznej – prymat Półwyspu nad resztą ziem był dla niego oczywisty.

Drugi Aleksander?

W 113 roku Trajan udał się na wschód, aby podjąć walkę z monarchią partyjską. Na główną kwaterę wybrał Antiochię. W 114 r. rozpoczął działania wojenne w Armenii, którą następnie zajął i ustanowił rzymską prowincją. Przełom 114/115 r.

spędził w Antiochii, gdzie cudem uratował się z trzęsienia ziemi, które wówczas obróciło w gruzy całe miasto. W 115 roku podbił północną i zachodnią Mezopotamię, a następnie utworzył nową prowincję – Asyrię. Dotarł do stolicy Partów, Ktezyfontu nad Tygrysem, a także, jako pierwszy i jedyny cesarz rzymski, do zatoki perskiej. Ostatecznie zasiadał na tronie „króla królów” w Babilonie. Prawdopodobnie myślał nawet, aby podjąć wyprawę śladami Aleksandra Wielkiego, jednak na przeszkodzie stał jego podeszły wiek (podczas walk na wschodzie przekroczył 60. rok życia). Partowie przeszli do ofensywy, wojna mogła się więc znacząco przedłużyć. Pod koniec roku 116, gdy cesarz powrócił do Babilonu, okazało się, że doszło do buntu jednej z krain nad Eufratem. Partowie natomiast podjęli walkę, jednak po ciężkich zmaganiach wojennych rzymianie obronili swe zdobycze. W tym czasie pojawił się również problem powstania żydowskiego w Libii, Egipcie, Syrii i na Cyprze. Istnieją hipotezy, że mogli je podsycać także Partowie. Miało ono charakter krwawy i gwałtowny. Były to walki między Rzymianami, Żydami i ludnością autochtoniczną wymienionych powyżej terenów. Powstanie zostało brutalnie stłumione przez poddanych Trajana.

Konflikt zaczął jednak wyczerpywać Trajana. Podczas oblężenia twierdzy Hatra w Mezopotamii cesarz zachorował. Istnieją przypuszczenia, że mógł zostać otruty. Przerwał więc oblężenie i powrócił od Antiochii z zamiarem udania się do Italii. Powierzył namiestnictwo Syrii i dowództwo wschodu swojemu krewnemu Hadrianowi, który został jego późniejszym następcą. W Antiochii cesarza dotknął częściowy paraliż, jednak mimo to rozpoczął podróż do Rzymu. Nie dane mu już było ujrzyć stolicy Cesarstwa. Przyczyną śmierci Trajana, według historyka rzymskiego Eutropiusza, była biegunka. Wielki cesarz zmarł u wybrzeży Cylicji 8 sierpnia 117 roku, po ponad 19 latach panowania. Jego prochy przewieziono do Rzymu i pochowano w niszy cokołu kolumny. Został zaliczony przez senat w poczet bogów. Na pamiątkę Trajana w senacie wznoszono okrzyki na cześć władców „Szczęśliwszy od Augusta, lepszy od Trajana” (

Sis felicior Augusto, melior Traiano).

Prywatność cesarza

Wedle opinii starożytnych Trajan był wspaniałym człowiekiem i doskonałym władcą, lecz miał też swoje słabości. Historyk i senator rzymski Kasjusz Dion pisał o nim m.in. że: wyróżniał się sprawiedliwością, męstwem i prostotą obyczajów, szanował uczciwych ludzi. Wiele pieniędzy przeznaczzał na wojny, ale dużo też na sprawy pokoju. Budował drogi, porty, gmachy użyteczności publicznej. Był przystępny dla ludu i z senatem obcował godnie. Chętnie uczestniczył w polowaniach, przyjęciach, naradach i zabawach. Brak mu było wykształcenia jeśli chodzi o sztukę wymowy, ale istotę każdej sprawy doskonale pojmował i znajdował praktyczne rozwiązanie. Trajan lubił uczty i wino. Istnieje hipoteza, że był orientacji homoseksualnej mimo iż, miał żonę.

Oceniając karierę i dokonania Trajana można stwierdzić, że cesarz ponad wszystko umiłował sobie wojaczkę i był typem żołnierza. Potrafił szybko oceniać sytuację i szybko podejmować decyzję. Nie brakowało mu odwagi i miał niezwykle talent organizacyjny. Większość swojego życia spędził w polu, dzięki czemu za jego panowania cesarstwo rzymskie osiągnęło największy zasięg terytorialny.

Trajan miał jedną słabość. Niezwykłe umiłował piękne tytuły, przydomki i panegiryki wygłaszane na jego cześć. Znanym przykładem może być panegiryk napisany przez Pliniusza Młodsze, gdzie uzasadnienie władzy cesarskiej jest oparte na filozoficzno-religijnych argumentach. Patronem i wzorem dla Trajana był Herkules, syn Jowisza, który starał się poprawić ludziki los i był uosobieniem pracowitego oraz czynnego życia, służącego dobru społeczeństwa. Trajan jako pierwszy zaczął używać określenia Optimus (najlepszy) i już na początku panowania przyjął tytułu pater patriae (ojciec ojczyzny).

Trajan pisał pamiętniki ze swych wypraw wojennych. Można

przypuszczać, iż czynił to na wzór Cezara. Niestety do naszych czasów zachowało się z nich tylko jedno zdanie. Wiedzę o Trajanie mogą nam przybliżyć jego listy, które pisał do namiestnika Pontu i Bitynii Pliniusza Młodsze. Był obowiązkowy i konkretny, swe odpowiedzi konstruował w sposób łatwy do zrozumienia i zwięzły. Starał się zawsze pomóc rozwiązać problem, który trapił jego namiestnika i udzielić mu stosownej i zgodnej z prawem rady. Przez pryzmat tych listów widać, że troszczył się o sprawy całego państwa.

Trajan miał żonę Plotynę, która była córką Lucjusza Pompejusza i Plotii. Plotyna urodziła się ok. 70 r. Została żoną Trajana jeszcze zanim ten objął tron, a więc przed 98 r. W 100 r. otrzymała od niego tytuł augusty, ale przyjęła go dopiero w 105. Interesowała się filozofią szczególnie epikurejską. Była kobietą szlachetną i skromną. Nigdy nie stała się przedmiotem plotek wśród Rzymian. Małżeństwo Plotyny i Trajana jednak nie doczekało się dzieci. Według plotek spowodowane to było zamięłowaniem cesarza do młodych chłopców. Prawdopodobnie za namową żony Trajan na łożu śmierci adoptował Hadriana. Plotyna zmarła w 122 lub 123 r. Hadrian należycie dopełnił uroczystość pogrzebowych (żałoba trwała 9 dni) i pochował swoją adopcyjną matkę obok jej męża, czyli u cokołu kolumny.

Autorstwo: Justyna Pruszczyk

Źródło: Histmag.org

Licencja: [CC BY-SA 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)

Bibliografia

1. Krawczuk Aleksander, „Poczet cesarzy rzymskich”, Iskry, Warszawa 2009.
2. Krawczuk Aleksander, „Poczet cesarzowych Rzymu”, Iskry, Warszawa, 2014.
3. Jaczynowska Maria, Musiał Danuta, Stępień Marek, „Historia starożytna”, Trio, Warszawa 2010.

4. Veyne Paul, „Imperium grecko-rzymskie”, Kęty 2008.
5. Sekstus Aureliusz Wiktor, Eutropiusz, Festus, „Brewiaria dziejów rzymskich”, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010.